

Siðanefnd Blaðamannafélags Íslands

Mál nr. 5/2017-2018

Kærendur: Einar Örn Thorlacius og Jóhanna M. Thorlacius.

Kærði: DV.

Kæruefni: Viðtal undir yfirskriftinni „Faðir minn var pervert, nauðgari, barnaníðingur, hæstaréttarlögmaður og frímúrari“ sem birtist í prentútgáfu DV, 22. desember 2017 og á vef DV.

Málsmeðferð

Málið var kært með bréfi dagsettu 20. febrúar 2018 og var sent til siðanefndarmanna 21. febrúar. Siðanefnd fór yfir málið á fundi sínum 1. mars og gekk úr skugga um að málið væri tækt til úrskurðar og ákvað að leita sjónarmiða hins kærða fjölmiðils. Svar barst frá ritstjórum DV, Kristjóni Kormáki Guðjónssyni og Einari Þór Sigurðssyni hinn 5. apríl, ásamt og með afsökunarbeiðni þeirra vegna tafa sem urðu á svári fjölmiðilsins. Nefndin ræddi málið á fundum sínum 1. mars, 11. apríl og 23. apríl 2018.

Málavextir

Kærendur, Einar Örn Thorlacius og Jóhanna M. Thorlacius, óskuðu eftir úrskurði siðanefndar BÍ á heilsíðuviðtali í DV, 22. desember 2017 sem einnig var birt á vef DV, eftir blaðamanninn Hjálmar Friðriksson. Á bls. 10 í prentútgáfu DV er birt myndskreytt viðtal við Önnu Rögnu Magnúsardóttur undir fyrirsögninni „Faðir minn var pervert, nauðgari, barnaníðingur, hæstaréttarlögmaður og frímúrari“, með undirfyrirsögninni „Anna Ragna var beitt kynferðisofbeldi af hálfu föður síns, Magnúsar Thorlacius“. Frásögninni fylgir tæplega hálf sídumynd af Önnu Rögnu og lítil andlitsmynd af föður hennar ásamt myndatextanum: „„Hæstaréttarlögmaður og frímúrari“ Magnús var líka nauðgari og barnaníðingur.“ Frásögnin á vef DV er samhljóða frásögninni í prentmiðlinum að því undanskildu að þar er hvorki birt andlitsmyndin af föður Önnu Rögnu né ofangreindur myndatexti. Kærendur eru alsystkini Önnu Rögnu. Kærendur lögðu tvær spurningar fyrir DV en fengu engin svör við þeim spurningum. Ekki verður séð af innsendum gögnum, að kærendur hafa farið fram á það við DV að koma sínum sjónarmiðum á framfæri á síðum DV um æskuheimili sitt, foreldra og frásögn Önnu Rögnu eftir að kært efni var birt.

Kærendur telja að umrætt viðtal feli í sér mjög alvarlegt brot á 3. gr. siðareglna BÍ og að upplýsingaöflun og framsetningu hafi verið verulega ábótavant. Umfjöllunin, sem sé að mestu leyti orðrétt afrit af fésbókarfærslu systur þeirra, hafi stórskadað ímynd látinna foreldra þeirra og valdið þeim sjálfum sársauka og vanvirðu. Þrátt fyrir að látnir einstaklingar (foreldrar kæranda, einkum faðir en einnig móðir) séu bornir þungum sökum í frásögninni hafi DV ekki leitað annarra heimilda eða til annarra heimildamanna en viðmælanda síns.

Í svarbréfi sínu hafna ritstjórar DV því alfarið að umfjöllun blaðsins sé brot á 3. gr. siðareglna Blaðamannafélags Íslands. Telja þeir umfjöllunina vandaða og að sýnd hafi verið fyllsta tillitssemi. Benda þeir á að umfjöllun á undanförunum misserum um kynferðisofbeldi, m.a. undir merkjum #metoo-byltingarinnar, hafi leitt í ljós „þjóðfélagslega“ nauðsyn þess „að varpa ljósi á áður virta samfélagsþegna sem beittu aðra kynferðisofbeldi.“ Telja þeir fráleitt að þeir hafi valdið föður viðmælanda ímyndarskaða, það hafi hann gert sjálfur með athæfi sínu. Og þeir hafna því að móðir viðmælanda eða aðrir aðstandendur hafi orðið fyrir slíkum ímyndarskaða. Það sé mat ritstjórnar DV að það að vera þolandi kynferðisofbeldis eða aðstandandi „geti ekki talist sem ímyndarskaði.“ Ritstjórar DV benda einnig á hve erfitt getur verið fyrir þolendur kynferðisofbeldis að segja frá reynslu sinni og mikilvægt sé að standa með þeim. Þá benda þeir á að blaðamaður DV

hafi átt frumkvæði að umfjölluninni og hann hafi einnig tekið þá ákvörðun að birta mynd af Magnúsi og hafi ekki borið þá ákvörðun undir viðmælanda sinn. *DV* reyni eftir megni að birta myndir af þeim sem um ræðir í hverri umfjöllun og að myndin undirstriki að þarna var maður úr efri lögum þjóðfélagsins, en þeir hafi oft sloppið við myndbirtingar. Myndbirtingin þjóni efni fréttarinnar og hafi ekki verið til að níða manninn. Þá benda ritstjórar á að engin ástæða hafi verið til að efast um sannleiksgildi minninga Önnur Rögnu.

Umfjöllun

Siðanefnd BÍ hefur í fjölmörgum úrskurðum sínum áréttað mikilvægi þess að fjölmiðlar hafi óheft frelsi til að taka til umfjöllunar viðkvæm og erfið mál, s.s. mál er tengjast kynferðislegu ofbeldi og kynferðislegri áreitni. Slík umfjöllun hefur verið mjög áberandi í íslensku samfélagi undanfarin misseri, nú síðast undir myllumerkjunum #metoo og #höfumhátt. Fjöldi einstaklinga hefur lýst reynslu sinni á félagsmiðlum, ljósvakamiðlum og prentmiðlum. Þótt oft sé gætt nafnleyndar bæði hvað varðar meinta gerendur og meinta þolendur í slíkri umfjöllun er það þó ekki algilt. Mikilvægt er að nafngreindir einstaklingar geti rætt opinskátt um svo þungbæra reynslu í fjölmiðlum. En siðanefnd hefur einnig ítrekað áréttað það sjónarmið að siðareglur BÍ gilda um viðtöl ekki síður en annað fréttæfni.

Í umfjöllun sinni um hvort viðkomandi frásögn í *DV* varði við siðareglur Blaðamannafélags Íslands hefur siðanefnd einkum staldrað við tvær spurningar. Í fyrsta lagi vaknar sú spurning hvort fjölmiðillinn *DV* hafi í umfjöllun sinni gerst brotlegur við 3. grein siðareglna BÍ um vönduð vinnubrögð og tillitssemi. Hér kemur helst til skoðunar mynd- og nafnbirting annars vegar og hins vegar hvort *DV* hefði átt að leita viðbragða annarra við frásögn viðmælanda síns. Í umræddri frásögn setur nafngreindur einstaklingur fram mjög alvarlegar ásakanir á hendur föður sínum. Það segir sig sjálf að slíkar ásakanir, t.d. um sífjaspell, verða ekki settar fram án þess að meintur gerandi sé í reynd nafngreindur. Þá stendur eftir sú spurning hvort það hafi verið rétt að birta umrædda andlitsmynd. Ekki verður séð að gömul, lítil andlitsmynd af viðkomandi bæti miklu við nafnbirtinguna, sérstaklega í ljósi þess að liðin eru fjörutíu ár frá því viðkomandi einstaklingur lést. Þegar settar eru fram alvarlegar ásakanir á hendur nafngreindum einstaklingi í fjölmiðlum er sjálfsögð krafa að viðkomandi fái tækifæri til að svara fyrir sig. Í þessu tilviki var það ekki hægt af augljósum ástæðum. Eftir stendur þá hvort *DV* hefði átt að bjóða t.d. kærendum, systkinum viðmælanda, að tjá sig um umræddar ásakanir. Siðanefnd fær ekki séð að lesa megi út úr viðtalinu ásakanir á hendur systkinum viðmælanda. Ekki er minnst á systkini í greininni og aðeins á einum stað vikið að fjölskyldu viðmælanda þar sem sagt er: „Það sem er svo erfitt við þetta er að þótt maður ræði þetta við trúnaðarvini og eigi þessa fagaðila að, þá getur fjölskyldan áfram litið á þetta sem leyndarmál þótt hún viti af þessu og trúi því alveg að ofbeldið hafi átt sér stað. Fjölskyldan lætur samt eins og þetta hafi ekki gerst.“ Hér er vikið að fjölskyldunni en látið ósagt hvort um kjarnafjölskyldu eða stórfjölskyldu sé að ræða, og einungis er sagt almennum orðum að fjölskyldan geti brugðist við með ákveðnum hætti. Hafa verður í huga hér, að um viðtal er að ræða og frásögnin er að mestu leyti látin tala sínu máli án athugasemda blaðamanns. Ekki verður heldur séð að kærundur hafi farið fram á það við *DV* að koma sínum sjónarmiðum að á síðum *DV* eftir að kært efni birtist.

Í öðru lagi vaknar sú spurning hvort *DV* hefur í frásögn sinni virt þá meginreglu laga að hver maður er talinn saklaus þar til sekt hans hefur verið sönnuð sem ítrekuð er í 4. gr. siðareglna BÍ. Hér verður aftur að hafa í huga að frásögnin viðmælanda er að mestu leyti látin tala fyrir sig án athugasemda blaðamanns. Þannig kveður *DV* almennt ekki upp úr um sekt föður viðmælanda. Frá þessu virðast þó vera tvær undantekningar. Annars vegar segir í texta undir andlitsmyndinni: Magnús var líka nauðgari og barnaníðingur, án gæsalappa. Svo sérkennilega vill til að hinn textabúturinn undir andlitsmyndinni, „Hæstaréttarlögmaður og frímúrari“, er hafður í gæsalöppum.

BOS

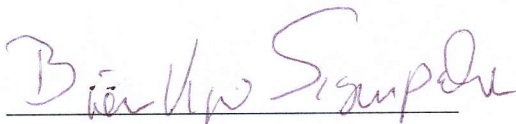
Í undirfyrirsögn er einnig sagt afdráttarlaust: „Anna Ragna var beitt kynferðisofbeldi af hálfu föður síns, Magnúsar Thorlacius.“ Hvorutveggja er verulega aðfinnsluvert, þar sem DV hefur engar forsendur til að fullyrða um þetta. Á hinn bóginn er nokkuð ljóst af samhengi að blaðamaður eða sá sem valdi undirfyrirsögn og myndatexta er að vísa á orð viðmælanda síns hér, og virðist mega skrifa þessi atriði á hroðvirknisleg vinnubrögð frekar en að verið sé að kveða upp úr um sekt viðkomandi aðila, sbr. sérkennileg staðsetning á gæslöppum. Almennt séð virðist blaðamaður og DV hafa lagt litla sjálfstæða vinnu í kært efni sem er að stórum hluta byggt á beinum tilvitnunum í opna fésbókarfærslu viðmælanda, án þess þó að þess sé getið. Ætla má að fjölmiðill sem í raun vill taka stöðu með fórnarlömbum kynferðilegs ofbeldis – og vinna málstað þeirra lið – myndi leggja meiri alúð við vinnslu og framsetningu efnis þar um. Þessar aðfinnslur breyta því þó ekki að á heildina litið er frásögnin sett þannig fram að lesanda má vera ljóst að sjónarmið meints þolanda eru leidd til öndvegis.

Að öllu þessu virtu verður ekki séð að kærður fjölmiðill hafi gerst brotlegur við siðareglur BÍ.

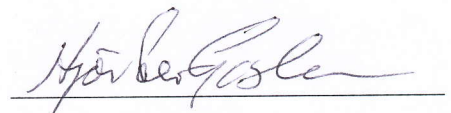
Úrskurður

Kærður fjölmiðill, DV, hefur ekki gerst brotlegur við siðareglur BÍ.

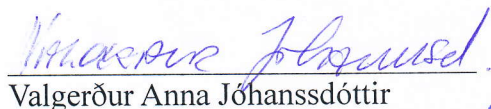
Reykjavík, 23. apríl 2018

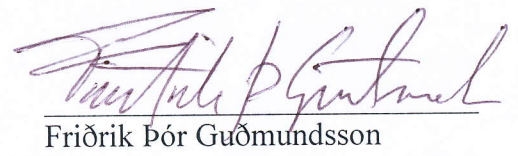
Björn Vignir Sigurpálsson

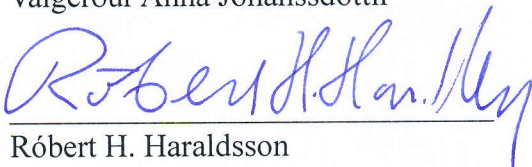
Hjörtur Gíslason

Valgerður Anna Jóhanssdóttir

Friðrik Þór Guðmundsson

Róbert H. Haraldsson